

ŠVIETIMO POLITIKOS GERINIMO GAIRĖS

UNESCO „Švietimo visiems“ ugdymo kokybės gerinimo politikos aktualumas Lietuvoje

Pranas Gudynas

Daktaras
Švietimo plėtotės centro direktorius
Nacionalinių 2003, 2004 ir 2005 m.
mokinių pasiekimų tyrimų vadovas
Švietimo plėtotės centras
M. Katkaus g. 44, LT-09217 Vilnius
Tel. 8 5 275 23 62
El. paštas: Pranas.Gudynas@spc.smm.lt

Eglė Uginčienė

Švietimo plėtotės centro vyresnioji specialistė
Nacionalinių 2003, 2004 ir 2005 m. mokinių
pasiekimų tyrimų koordinatore
Švietimo plėtotės centras
M. Katkaus g. 44, LT-09217 Vilnius
Tel. 8 5 275 23 62
El. paštas: Egle.Uginciene@spc.smm.lt

Nagrinėjamas UNESCO ugdymo kokybės imperatyvo ir su juo susijusių švietimo politikos rekomendacijų aktualumas ir galimos transformacijos Lietuvoje. Remiantis Lietuvos nacionalinių 2003, 2004 ir 2005 metų mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis analizuojami veiksniai, nuo kurių priklauso bendrojo ugdymo kokybė. Šie veiksniai gretinami su UNESCO dokumentuose akcentuojamais ugdymo kokybės veiksniais – aukštu mokytojų profesionalumu, ugdymo individualizavimu, vertinimo kokybės kėlimu, fizinės ugdymo aplinkos gerinimu, mokinių skaičiaus klasėse mažinimu.

Pagrindiniai žodžiai: UNESCO, ugdymo kokybė, mokinių pasiekimai, švietimas visiems, švietimo politika.

Tyrimo aktualumas. Lietuva aktyviai dalyvauja UNESCO veikloje kaip Europos ir Šiaurės Amerikos regiono valstybė, orientuodamasi į kokybiškai naujo pagrindinio ugdymo, priderinto prie rinkos ekonomikos ir atviros visuomenės poreikių, užtikrinimą. UNESCO programiniai dokumentai yra svarbus orientyras kuriant Lietuvos švietimo strategiją ir politiką. Pavyzdžiui, su UNESCO „Švietimo visiems“ (EFA) tikslais ir pagrindinėmis nuostatomis buvo kruopščiai derinamos Lietuvos Respublikos

Seimo 2003 m. liepos 4 d. patvirtintos *Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos* [4]. Nacionalinis švietimo forumas yra parėngęs *Lietuvos „švietimo visiems“ veiksmų plano gaires* [5], kuriose numatyta, tęsiant Lietuvos švietimo pertvarką, užtikrinti visiems Lietuvos gyventojams kokybišką pagrindinį išsilavinimą. Atsižvelgiant į tai, kad UNESCO švietimo politikos tikslai orientuoti į savo socialiniu ir ekonominiu išsivystymu labai skirtingų šalių poreikius, formuojant Lietuvos švietimo

strategiją ir politiką svarbu, remiantis esamos švietimo būklės analize, įvertinti konkrečių UNESCO švietimo politikos tikslų ir rekomendacijų aktualumą mūsų švietimo sistemai, numatyti jų transformavimo ir lokalizavimo galimybes.

Tyrimo objektas – perspektyvios UNESCO „Švietimo visiems“ ir Lietuvos ugdymo kokybės politikos sąsajos.

Tyrimo tikslas – įvertinti kai kurių UNESCO „Švietimo visiems“ švietimo politikos aspektų aktualumą Lietuvos bendrojo ugdymo politikai ir UNESCO dokumentuose pateikiamų rekomendacijų pritaikymo, rengiant ir įgyvendinant Lietuvos bendrojo ugdymo politiką, galimybes.

Tyrimo klausimai: ar aktualus Lietuvos švietimui UNESCO (EFA) šeštasis tikslas – gerinti švietimo kokybę; ar UNESCO švietimo politikos rekomendacijos perspektyvios gerinant Lietuvos švietimo kokybę?

Tyrimo metodai. Atliekant tyrimą buvo taikomi dokumentų analizės ir duomenų statistinės analizės metodai [2]. Siekiant atsakyti į tyrimo klausimus, buvo analizuojami UNESCO švietimo politikos dokumentai, gretinant jų akcentuojamus švietimo kokybės politikos veiksnius su rezultatais, gautais statistiškai apdorojant nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų 2003, 2004 ir 2005 m. duomenis. UNESCO yra sukaupusi didelį mokinių pasiekimų tyrimų duomenų interpretavimo ir naudojimo švietimo politikos formavimo tikslams patyrimą [1] ir visokeriopai skatina tokios praktikos plėtrą.

Pagrindinis UNESCO švietimo politiką atspindintis dokumentas, kuris buvo pasirinktas analizuoti, – UNESCO, EFA Global Monitoring Report 2005, *Education for All: The Quality Imperative* [9]. Tai naujausias UNESCO švietimo politikos tendencijas atspindintis šaltinis, kuriame patikslinama švietimo kokybės

samprata ir apibendrinant dešimčių tyrimų rezultatus formuluojamos kokybės gerinimo rekomendacijos.

Mokinių pasiekimų nacionalinių tyrimų duomenų apibūdinimas

Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai daromi įgyvendinant Švietimo ir mokslo ministerijos Mokyklų tobulinimo programos B komponento „Švietimo kokybės vadybos sistemos sukūrimas“ 3 dalinį komponentą „Mokinių pažangos vertinimas“. Tyrimų metu testuojami ir anketuojami IV, VI, VIII ir X klasių mokiniai ir jų mokytojai. Mokinių pasiekimai testuojami keturiose ugdymo srityse: lietuvių gimtosios kalbos (skaitymas ir rašymas), matematikos, gamtamokslinio ugdymo (biologijos, chemijos, fizikos) ir socialinio ugdymo (istorijos, geografijos, pilietinio ugdymo pagrindų).

Mokinių anketose pateikiami klausimai apie mokinių asmenines savybes, nuostatas, namų aplinką, mokymą ir mokymąsi, laisvalaikį. Mokytojų anketose pateikiami klausimai apie mokytojų asmenines savybes, nuostatas, profesinį pasirengimą, darbo metodus. Mokinių testavimas ir anketavimas mokyklose vyko 2003, 2004, 2005 m. balandžio – gegužės mėnesiais.

Tyrimų imties atrankos principas – lizdinė atsitiktinė atranka, kai atsitiktinai atrenkamos klasės ir į imtį patenka visi tos klasės mokiniai. Plačiau tyrimo metodika aprašyta 2003 m. tyrimo ataskaitoje [6]. 2003 m. tyrimo imtį sudarė 2253 IV klasės mokiniai iš 117 mokyklų ir 2717 VIII klasės mokinių iš 124 mokyklų, 2004 m. – 3380 VI klasės mokinių iš 171 mokyklos ir 3083 X klasės mokiniai iš 175 mokyklų, o 2005 m. – 3581 IV klasės mokinius iš 183 mokyklų ir 3476 VIII klasės mokiniai iš 149 mokyklų. Taip pat buvo apklausti į tyrimų imtis patekusių mokinių mokytojai (tiriamų ugdymo sričių).

Analizuoti pasirinktos UNESCO švietimo politikos rekomendacijos

Analizuoti buvo pasirinktos tik tos UNESCO EFA raporte [9] pateiktos švietimo politikos aktualijos ir rekomendacijos, kurios iš tikrųjų aktualios Lietuvos švietimo sistemai ir kurių perspektyvumą galima įvertinti remiantis turimais nacionalinių tyrimų duomenimis. Patogumo dėlei jas čia glaustai suformuluosime:

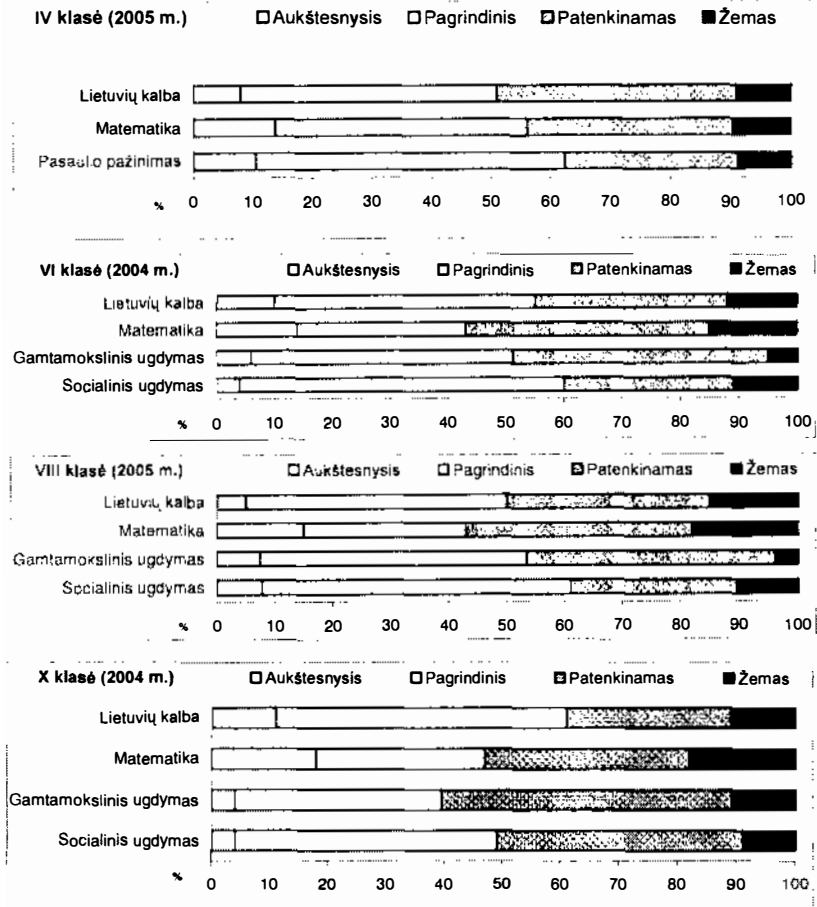
1. Siekiant geresnės ugdymo kokybės, mokymas ir mokymasis turi atitikti skirtingas mokinių galimybes, skirtingas sąlygas ir mokymosi poreikius. Mokytojas turi būti pasirengęs dirbti heterogeninėse klasėse, individualizuoti mokymą (žr. taip pat [8]).
2. Gerinant mokymosi pasiekimus yra būtinas reguliarus patikimas jų vertinimas ir tinkamas savalaikis mokinių informavimas apie vertinimo rezultatus.
3. Reikia rūpintis mokytojų kompetencija, nes nuo jos labiausiai priklauso gera ugdymo kokybė.
4. Svarbu kurti tinkamą fizinę mokymo ir mokymosi aplinką. Ji gali padėti pagerinti ugdymo kokybę.
5. Perspektyvia ugdymo kokybės gerinimo priemonė gali tapti mokinių skaičiaus klasėje mažinimas. Mokymasis mažesnėse klasėse teigiamai veikia mokinių, kurių socialinis ekonominis statusas yra žemas, pasiekimus.
6. Reikia plėsti tyrimus, siekiant išsiaiškinti, kodėl pastaraisiais dešimtmečiais daugumos išsivysčiusių šalių mokinių testų rezultatai beveik negerėja, nepaisant didelių investicijų ir nuolatinių pastangų gerinti švietimo kokybę.

Tyrimo rezultatai

Visų pirma tyrimu buvo siekiama patvirtinti UNESCO EFA šeštojo, švietimo kokybės tikslo (kokybės imperatyvo), aktualumą Lietuvos bendrajam ugdymui. Šio tikslo formuluotėje teigiama, kad reikia visokeriopai gerinti švietimo kokybę ir siekti, kad pripažinti ir išmatuojami visų mokinių mokymosi rezultatai (tokie kaip kalbinis ir matematinis raštingumas bei kiti esminiai gebėjimai) būtų kuo geresni.

Analizuojant mokinių pasiekimų nacionalinių tyrimų duomenis nustatyta, kad daugiau nei dviejų penktadalių mokinių raštingumo lygis yra nepakankamas. Nagrinėjant tyrimų duomenis, mokinių visų tirtų ugdymo sričių rezultatai, derinant statistinę duomenų analizę ir ekspertinį vertinimą, buvo suskirstyti į keturis mokymosi pasiekimų lygmenis: aukštesnįjį, pagrindinį, patenkinamą ir žemą. Pasiekimų lygmenų aprašymai pateikiami nacionalinių 2003, 2004 m. mokinių pasiekimų tyrimų ataskaitose [6, 7]. Tyrimų rezultatai (1 pav.) rodo, kad daugumos mokinių pasiekimai iš esmės atitinka minimalius išsilavinimo standartų reikalavimus (yra patenkinamo lygmens arba aukštesni), tačiau daugiau nei dviejų penktadalių mokinių pasiekimai yra žemesni nei pagrindinio lygmens.

Taip pat nustatyti gana dideli mokinių mokymosi pasiekimų netolygumai pagal vietovės, kurioje yra mokykla, urbanizacijos laipsnį ir mokyklos tipą. Didžiųjų miestų, rajonų centrų ir kaimo mokyklų mokinių pasiekimų vidurkių skirtumai yra statistiškai reikšmingi. Statistiškai reikšmingai skiriasi pagrindinių mokyklų ir mokyklų, turinčių gimnazijos klases, mokinių pasiekimai. Šiuos skirtumus iš dalies galima paaiškinti skirtingu mokinių socialiniu ekonominiu statusu (SES) skirtingose mokyklų grupėse. Tiriant SES įtaką mokinių

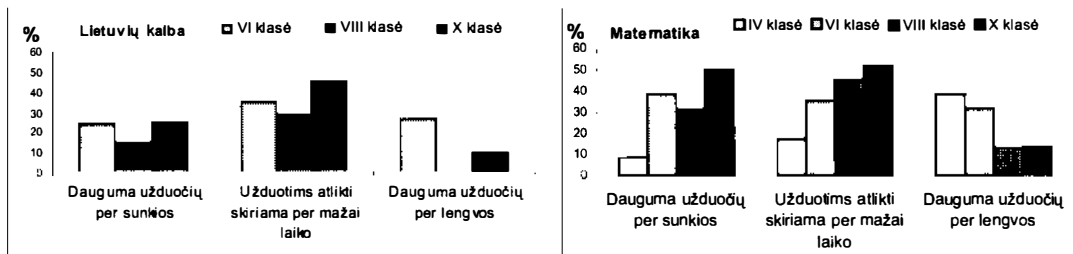

1 pav. Mokinių testų rezultatų procentinis pasiskirstymas pagal mokymosi pasiekimų lygmenis

pasiekimams, buvo lyginama mokyklų sukuriama pridėtinė vertė (apibrėžimą žr., pvz., [3]). Nustatyta, kad vidutinė didžiųjų miestų, rajonų centrų ir kaimo mokyklų sukuriama pridėtinė vertė yra gana panaši (žr., pvz., [7]). Lietuvoje mokyklų sukuriama pridėtinės vertės skirtumai yra daug mažesni nei mokinių pasiekimų skirtumai, atsiradę dėl socialinių ekonominių sąlygų skirtumų, tačiau švietimo politikos požiūriu esami skirtingų regionų ir mokyklų tipų mokinių mokymosi pasiekimų skirtumai gali būti vertinami kaip rimtas bendrojo ugdymo kokybės trūkumas.

Duomenų analizė parodė, kad dalis mokytojų nepakankamai individualizuoja moky-

maši. Anketavimo ir testavimo duomenys rodo, kad IV, VI, VIII ir X klasėse mokomosios užduotys dažnai neatitinka mokinių galimybių ir poreikių ir tuo galima paaiškinti prastesnius dalies mokinių mokymosi pasiekimus bei reikšmingą dalį mokinių pasiekimų netolygumų. Daug mokinių, ypač aukštesnėse klasėse, nurodo (2 pav.), kad per pamokas atliekamos užduotys jiems yra per sunkios, joms atlikti skiriama per mažai laiko. Mokiniai teigia, kad daug laiko per pamokas praleidžia veltui. Nemaža dalis mokinių nurodo, kad užduotys jiems yra per lengvos (tai aktualiau žemesnėse klasėse, ypač tai pasakytina apie matematiką IV klasėje). Regresinės duomenų analizės

2 pav. Mokinių, pritariančių teiginiams (visiškai sutinkančių arba sutinkančių su teiginiu) apie užduočių sudėtingumą dalis (procentais)

1 lentelė. VI ir X klasės (2004 m.) mokinių matematikos pasiekimų daugialypės tiesinės regresinės analizės rezultatai

	VI klasė	X klasė
	$R^2 = 0,115$	$R^2 = 0,237$
Kintamieji	<i>Standartizuoti regresijos koeficientai (Ξ)</i>	
Dauguma užduočių per sunkios	-0,290***	-0,442***
Dauguma užduočių įdomios	-0,065***	0,019
Užduotims atlikti skiriama per mažai laiko	-0,002	0,009
Dauguma užduočių per lengvos	0,064***	0,039*
Daug laiko praleidžiama veltui	-0,110***	-0,105***

*** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$; ** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; * – reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$.

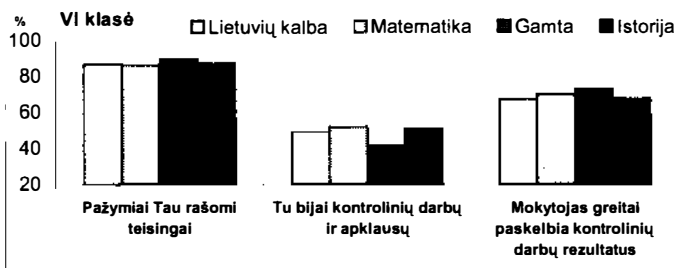
rezultatai (1 lentelė) rodo, jog kintamieji, susiję su užduočių individualizavimu, gali paaiškinti gana didelę dalį mokinių pasiekimų skirtumų (VI klasėje determinacijos koeficientas $R^2 = 0,135$, o X klasėje – $R^2 = 0,249$).

Nustatyta, kad pradinėje ir pagrindinėje mokykloje pasitaiko mokinių pasiekimų rimtų vertinimo problemų, kurios paaiškina blogesnius mokinių mokymosi rezultatus. Dalis mokinių mano (3 pav.), kad pažymiai jiems ne visada rašomi teisingai. Daug mokinių (ypač mokymdamiesi matematikos ir lietuvių kalbos aukštesnėse klasėse) bijo kontrolinių darbų. Gilesnė statistinė duomenų analizė atskleidė, kad kontrolinių darbų baimė yra ypač rimta problema mūsų mokykloje.

Statistinė analizė taip pat atskleidė, kad UNESCO raporto [9] reguliaraus patikimo

pasiekimų vertinimo ir tinkamo sava laiko mokinių informavimo apie vertinimo rezultatus rekomendacija yra aktuali Lietuvos mokykloms. Pavyzdžiui, regresinės analizės rezultatai, pateikti 2 lentelėje, rodo, kad stiprūs veiksniai, paaiškinantys geresnius VIII klasės mokinių matematikos rezultatus, yra išsamus kontrolinių darbų nagrinėjimas klasėje ir greitas kontrolinių darbų rezultatų paskelbimas. Priklausomas kintamasis čia yra mokinių matematikos testų rezultatai. Kiti veiksniai, susiję su vertinimo baime ir nepakankamai intensyviu pamokų laiko panaudojimu, leidžia prognozuoti žemesnius mokinių pasiekimus.

Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenų analizė atskleidė ypatingą mokytojų kompetencijos svarbą aukštesniems mokinių pasiekimams. Ugdyimo kokybė labai susi-

3 pav. Mokinių, pritariančių teiginiams apie vertinimą, dalis procentais (VI klasė, 2004 m.)

2 lentelė. VIII klasės (2005 m.) mokinių matematikos pasiekimų daugialypės tiesinės regresinės analizės rezultatai

Kintamieji	$R^2 = 0,110$
	Standartizuoti regresijos koeficientai (\$)
Bijo kontrolinių darbų	-0,146***
Kontrolinių darbų rezultatus išsamiai nagrinėja klasėje	0,141***
Prieš rašydami kontrolinį darbą aptaria su mokytoju, koks darbas bus vertinamas gerai	-0,112***
Įvertinęs darbą, mokytojas pasako ar parašo, kas gerai ir ką reikėtų taisyti	-0,111***
Mokytojas greitai paskelbia kontrolinių darbų rezultatus	0,106***
Mokytojas pagiria, padrąsina	0,100***
Mokytojas dar kartą peržiūri darbą po to, kai mokinys jį ištaiso	-0,084***
Mokytojas pasako, kokių užduočių galima tikėtis kontroliniame darbe	0,079***
Mokytojas patikrina namų darbus	-0,019
Mokytojas klausinėja pamokos metu	0,009
Mokytojas nepelnytai kritikuoja darbą ar elgesį	-0,065***
Mokytojas paaiškina, padeda, kai nesiseka	0,043*

*** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$; ** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; * – reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$.

jusi su mokytojo darbu – jo taikomais mokymo metodais, darbo klasėje organizavimu, gebėjimu efektyviai pasinaudoti mokymo priemonėmis ir pan. Kaip pavyzdį, patvirtinantį šiuos teiginius, pateiksime 2004 metų tyrimo X klasės mokinių matematikos pasiekimų regresinės analizės rezultatus (3 lentelė), kai priklausomas kintamasis yra mokinių matematikos testo rezultatai, o nepriklausomi kintamieji atspindi mokinių atsakymus į mokinio anketos klausimus apie tai, kaip jie yra mokomi

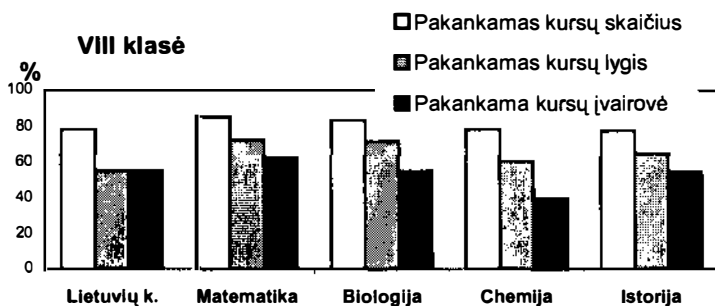
matematikos. Determinacijos koeficiento R^2 reikšmė šiuo atveju gaunama palyginti didelė, prilygstanti determinacijos koeficiento reikšmei, atitinkančiai mokinio namų aplinkos įtaką jo matematikos mokymosi rezultatams.

Mokytojų atsakymų į anketų klausimus analizė atskleidė, kad tobulinant mokytojų kvalifikaciją pasitaiko nemažai spragų. Kvalifikacijos tobulinimo kursų pasiūlą mokytojai vertina gana įvairiai. Kursų skaičius tenkina daugumą mokytojų, tačiau kur kas mažiau

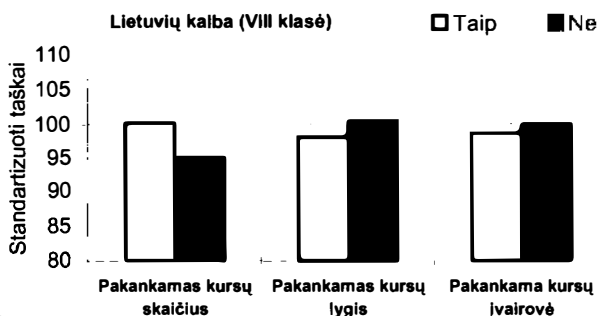
3 lentelė. X klasės (2004 m.) mokinių matematikos pasiekimų daugialybės tiesinės regresinės analizės rezultatai

Kintamieji	$R^2 = 0,214$
	Standartizuoti regresijos koeficientai (β)
Laiku atlieka namų darbus	0,297***
Per pamokas dauguma užduočių per lengvos	0,186***
Per pamokas daug laiko praleidžia veltui	-0,081***
Per pamokas dauguma užduočių įdomios	0,067***
Per pamokas dirba poromis arba mažomis grupėmis	-0,048**
Sprendžia uždavinius iš uždavinyno ar pratybų sąsiuvinio	0,040*
Užduočiai atlikti ieško informacijos žinyuose, laikraščiuose	-0,134***
Atlieka bandymus	-0,089***
Per pamokas mokiniai užsiima pašaline veikla, plepa, nuobodžiauja	-0,047**
Baigiantis pamokai apžvelgiate ar patikrinate, ko pavyko išmokti	-0,069***
Pažymiai rašomi teisingai	0,081***
Mokytojas patikrina namų darbus	-0,066***

*** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$; ** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; * – reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$).

4 pav. Įvairių mokomųjų dalykų mokytojų nuomonė apie kvalifikacijos tobulinimo kursų pasiūlą (VIII klasė, 2005 m., procentas mokytojų, pritariančių teiginiui)

5 pav. Lietuvių kalbos mokytojų nuomonės apie kvalifikacijos tobulinimo kursų pasiūlą ir naudingumą ryšys su jų mokinių lietuvių kalbos mokymosi pasiekimais (VIII klasė, 2005 m.)

4 lentelė. Apibendrinto pasiekimų rodiklio¹ ryšys su fizine mokyklos aplinka

Kintamieji	IV klasė (2005 m.)	VI klasė (2004 m.)	X klasė (2004 m.)
	R ² = 0,051	R ² = 0,029	R ² = 0,033
Standartizuoti regresijos koeficientai (\$)			
Sunku įžiūrėti, kas parašyta lentoje	-0,147***	-0,057*	-0,031
Klasėje yra kompiuteris	-0,091***		
Žiemą būna pernelyg šalta	-0,090***	-0,049*	-0,059*
Mokykloje yra patogios kėdės ir stalai	-0,045*	-0,036	0,049*
Per pamokas būna tvanku, trūksta oro	-0,038*	-0,052*	-0,102***
Mokykloje yra gera biblioteka		-0,014	-0,016
Mokykloje yra gera valgykla		-0,132***	-0,105***

*** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$; ** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; * – reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$.

mokytojų tenkina kursų lygis bei įvairovė (žr., pvz., 4 pav.). Kursų lygiu ir įvairove mažiau patenkintų mokytojų mokinių rezultatai yra aukštesni, nei teigiančių priešingai (žr., pvz., 5 pav.). Galima kelti hipotezę, kad aukštesnės kvalifikacijos mokytojai yra reiklesni kursų kokybei. Sunkiai suprantama ir paaiškinama statistinė priklausomybė tarp mokytojo kvalifikacijos tobulinimui skirtų dienų skaičiaus ir to mokytojo mokinių mokymosi pasiekimų. Statistiškai geriausi rezultatai tų mokinių, kurių mokytojai kvalifikacijos tobulinimo kursuose (per paskutinius dvejus metus) praleido 5–10 dienų. O tų mokinių, kurių mokytojai kursuose praleido daugiau nei 10 dienų, rezultatai kiek prastesni. Nestebina tik tai, kad statistiškai prasčiausi rezultatai yra tų mokinių, kurių mokytojai visai nesitobulino jokiuose kursuose.

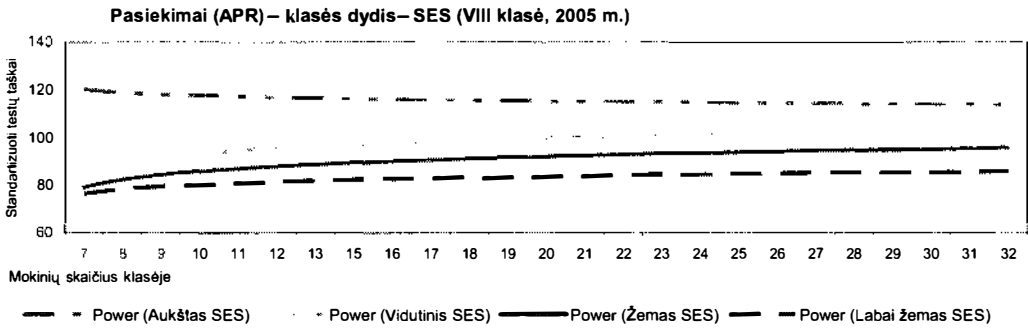
Analizuojant mokinių mokymosi pasiekimų tyrimų duomenis nustatyta, kad statistinis ryšys tarp mokinių mokymosi pasiekimų ir fi-

zinės mokymosi aplinkos mokykloje yra silpnas. Iš keleto regresinės analizės rezultatų pavyzdžių, pateiktų 4 lentelėje, matyti, kad determinacijos koeficientas R² didesnis VI klasėje ir mažesnis pagrindinės mokyklos klasėse, bet visais atvejais labai nedidelis. Čia priklausomas kintamasis yra apibendrintas mokinių pasiekimų rodiklis. Maža to, ne visi veiksniai, kuriuos įprasta laikyti pozityviais (tokie kaip kompiuterio buvimas klasėje ar gera mokyklos biblioteka), leidžia prognozuoti aukštesnius mokinių pasiekimus. Šiuo atveju galima kelti hipotezę, kad gera fizinė mokymosi aplinka gali teigiamai paveikti mokinių pasiekimus tik tada, kai mokytojai geba kompetentingai pasinaudoti jos teikiamomis galimybėmis. Taigi gali būti, kad būtina efektyvaus geros fizinės mokymosi aplinkos panaudojimo sąlyga yra aukšta mokytojų kompetencija.

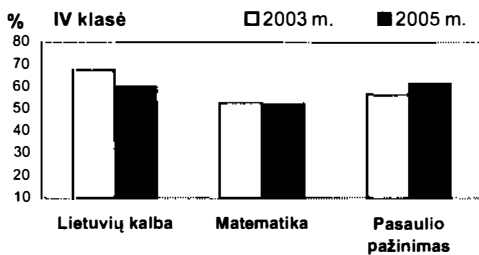
Duomenų analizė nepatvirtino teiginio, kad mažesnis mokinių skaičius klasėje leidžia tikėtis geresnių mokinių, kurių SES žemas, mokymosi pasiekimų. Atvirkščiai, mūsų atlikta analizė parodė, kad didesnėse klasėse mokinių pasiekimai statistiškai kiek aukštesni. Pastarasis dėsningumas nepriklauso nei nuo vietovės, kurioje yra mokykla, urbanizacijos

¹ Apibendrintas pasiekimų rodiklis apskaičiuotas tam tikru būdu susumavus mokinių lietuvių kalbos, matematikos, gamtamokslinio ir socialinio ugdymo testų rezultatus (nacionalinės imties apibendrinto pasiekimų rodiklio vidurkis lygus 100) [6].

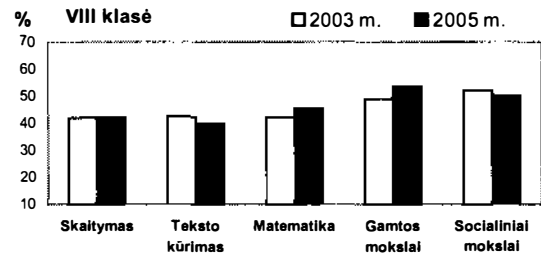

6 pav. VIII klasės mokinių, kurių SES lygmuo skirtingas, apibendrinto mokymosi pasiekimų rodiklio vidurkio priklausomybė nuo klasės dydžio (2005 m.)

7 pav. IV klasės testų rezultatų palyginimas (surinktų taškų procentas, palyginti su didžiausiu galimu taškų skaičiumi)

8 pav. VIII klasės testų rezultatų palyginimas (surinktų taškų procentas, palyginti su didžiausiu galimu taškų skaičiumi)

lygmens, nei nuo mokyklos tipo. Kaip pavyzdį galima pateikti 6 pav., iš kurio matome, kad šiuo metu Lietuvoje sumažinus maksimalų mokinių skaičių klasėse, galima prognozuoti tik tų mokinių, kurių SES yra aukščiausias, mokymosi pasiekimų pagerėjimą.

Lyginant 2003 ir 2005 metų nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatus (7 ir 8 pav.) nustatyta, kad per dvejus metus testų rezultatai beveik nepasikeitė. Užfiksuoti pokyčiai nėra statistiškai reikšmingi. Taigi Lietuvos švietimo sistemai tampa aktualūs tyrimai, kurių tikslas – išsiaiškinti, kodėl, nors dedama daug pastangų tobulinti bendrąjį ugdymą, testų rezultatai praktiškai nesikeičia.

Tyrimo išvados

1. Kaip rodo mūsų atlikta mokinių pasiekimų nacionalinių tyrimų rezultatų analizė, mokinių pasiekimų kokybės klausimas aktualus Lietuvos pradiniam ir pagrindiniam ugdymui.
2. Ugdymo individualizavimas yra perspektyvi Lietuvos pradinio ir pagrindinio ugdymo politikos kryptis, galinti padėti pasiekti didelio mokinių pasiekimų pagerėjimo.
3. Neblogų rezultatų gerinant ugdymo kokybę galėtų duoti tolesnis mokinių vertinimo ugdymo procese praktikos tobulinimas.
4. Dar daugiau dėmesio reiktų kreipti į mokytojų kompetencijos kėlimą, nes poten-

cialiai tai yra viena iš perspektyviausių švietimo kokybės gerinimo priemonių.

5. Mokinių pasiekimai nuo fizinės mokymosi aplinkos mokykloje šiuo metu priklauso palyginti nedaug. Yra pagrindo kelti hipotezę, kad fizinės mokymosi aplinkos gerinimas galėtų duoti geresnių rezultatų keliant ugdymo kokybę, jei mokytojai būtų specialiai ren-

giami dirbti renovuotose ir geriau aprūpintose mokyklose.

6. Analizės rezultatai nesuteikia pagrindo tikėtis, kad mokinių pasiekimus būtų galima per trumpą laiką pagerinti mažinant mokinių skaičių klasėse.

7. Reikia plėsti tyrimus, siekiant išsiaiškinti, kaip veiksmingiau gerinti mokinių testų rezultatus.

LITERATŪRA

Brown G., Micklewright J. Using International Surveys of achievement and literacy: A View from the Outside. UIS Working Paper No 2. Unesco Institute for Statistics. Montreal, 2004.

Field A. P. Discovering statistics using SPSS for Windows: advanced techniques for the beginner. London: Sage, 2004.

Fitz-Gibbon C. T. Monitoring education: indicators, quality and effectiveness. Cassell, 1998.

Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 71-3216.

Lietuvos „Švietimo visiems“ veiksmų plano gairės // www.forumas.smm.lt/dok-sv_gaires.html

Nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas: skaitymas, rašymas, matematika, pasaulio pažinimas, gamtamokslinis ugdymas, socialinis ugdymas: IV ir VIII klasės. Ataskaita. 2003. Vilnius, 2003.

Nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas: skaitymas, rašymas, matematika, gamtamokslinis ugdymas, socialinis ugdymas: VI ir X klasės. Dalykinė ataskaita, 2004. Vilnius, 2004.

UNESCO. Changing teaching practice using curriculum differentiation to respond to student's diversity. Unesco, 2004.

UNESCO. Education for all: the quality imperative. EFA global monitoring report, 2005. Unesco, 2004.

RELEVANCE OF UNESCO EDUCATION FOR ALL POLICY OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN LITHUANIA

Pranas Gudynas, Eglė Uginčienė

Summary

The paper focuses on the evaluation of the relevance of UNESCO Education for All (EFA) Dakar goal six (to improve the quality of education) for the education in Lithuania and the viability of applying recommendations of UNESCO education policy in improving the quality of education in Lithuania.

Based on the data of the National Students' Achievements' Research carried out in the years 2003, 2004 and 2005, factors determining the quality of general education have been analyzed. The factors are compared with the education quality determinants pointed out in UNESCO documents, i.e. high professional level of teachers, individualization in education, improvement of the quality of education, improvement

of physical educational environment, reduction of the number of students per class.

The basic conclusion drawn up in the paper is that improvement of quality of student achievement is essential both for basic and secondary education in Lithuania. Currently, student achievement rather insignificantly pertains to the physical educational environment at school. Results of the analysis do not give grounds to believe that students' achievements' might be shortly improved by reducing the number of students per class. Individualization in education, improvement of student evaluation in the process of education and developing teacher competence are considered to be perspective trends of the Lithuanian education policy.

Įteikta: 2005 11 29

Priimta: 2005 12 30